

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра дошкільної педагогіки і психології та спеціальної
освіти імені проф. Т. І. Поніманської

**Методичні рекомендації до
практичних, лабораторних занять і
виконання завдань для самостійної
роботи з дисципліни
«Спецметодика розвитку мовлення»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
(освітня програма «Спеціальна освіта. Логопедія»)

**Укладачі – канд. пед. наук, доцент Федорова Н. В.,
канд. філол. наук, старший викладач Шостак О. О.**

Рівне
РДГУ
2021

УДК 373.5.016:81-028.31 (072)

М 54

*Рекомендовано до друку кафедрою дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської
(протокол № 9 від 23 вересня 2021 р.)*

*і навчально-методичною комісією педагогічного факультету
(протокол № 6 від 18 жовтня 2021 р.)*

Рівненського державного гуманітарного університету

Рецензенти:

Павлюк Тетяна Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Обуховська Олена Володимирівна – директор Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр міста Острога» Острозької міської ради Рівненської області.

М 54

Методичні рекомендації до практичних, лабораторних занять і виконання завдань для самостійної роботи з дисципліни «Спецметодика розвитку мовлення»: для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка (освітня програма «Спеціальна освіта. Логопедія») / уклад.: Н. В. Федорова, О. О. Шостак. – Рівне : РДГУ, 2021. – 35 с.

УДК 373.5.016:81-028.31 (072)

Методичні рекомендації є частиною навчально-методичного забезпечення дисципліни «Спецметодика розвитку мовлення», що входить до навчального плану підготовки бакалавра за спеціальністю 016 Спеціальна освіта (освітня програма «Спеціальна освіта. Логопедія»). У методичних рекомендаціях представлено загальні вказівки щодо підготовки до практичних, лабораторних занять і виконання завдань самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Подано плани практичних і лабораторних занять, питання для підготовки до підсумкового контролю і список рекомендованої літератури, охарактеризовано специфіку оформлення конспектів занять із розвитку мовлення.

© Н. В. Федорова, 2021 р.

© О. О. Шостак, 2021 р.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Загальні вказівки з підготовки до практичних, лабораторних занять і виконання завдань для самостійної роботи.....	6
Плани практичних, лабораторних занять і методичні рекомендації щодо виконання завдань самостійної роботи.....	7
Оформлення конспектів занять із розвитку мовлення.....	25
Питання для підготовки до підсумкового контролю.....	27
Рекомендована література.....	29

ПЕРЕДМОВА

«Спецметодика розвитку мовлення» – одна з провідних навчальних дисциплін для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 016 Спеціальна освіта, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, освітньої програми «Спеціальна освіта. Логопедія».

Зазначена дисципліна розкриває поняття про мову, мовлення, їх функції та види; фізіологічну основу мовлення; закономірності розвитку мовлення в дітей раннього і дошкільного віку; особливості розвитку мовлення в дітей із порушеннями мовлення; методи та прийоми навчання дітей лексичної, граматичної, звукової сторони мовлення.

Мета навчальної дисципліни – дати здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти цілісну і логічно-послідовну систему знань про лінгводидактичні та психофізіологічні основи навчання рідної мови, озброїти їх ефективними методами і прийомами роботи з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку (ПМР).

Завдання навчальної дисципліни:

– засвоєння теоретичних основ спеціальної методики, підкріпленої конкретним матеріалом, за допомогою якого майбутні фахівці-логопеди зможуть досягти високого науково-методичного рівня навчально-виховної роботи з формування та розвитку рідного мовлення дітей-логопатів;

– формування в студентів здібності оперувати відомостями із суміжних зі спеціальною методикою розвитку мовлення наук у процесі сприймання та осмислення лекційного матеріалу, самостійного вивчення загальної і спеціальної літератури, під час підготовки та проведення практичних і лабораторних занять, у період проходження педагогічної практики.

Опанування знаннями з курсу реалізується за допомогою основних організаційних форм навчання: лекцій, практичних занять, консультацій, самостійної роботи.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ І ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Для підготовки до практичних, лабораторних занять і виконання завдань для самостійної роботи слід завести окремий зошит.

2. У зошиті необхідно зазначити тему і план заняття, виконати письмові завдання.

3. Для якісної підготовки до заняття обов'язково опрацювати матеріали лекції та інші джерела, передбачені темою заняття (підручники, методичні посібники, хрестоматії, журнальні статті).

4. Зошит для практичних, лабораторних робіт і виконання завдань для самостійної роботи повинен бути охайним та естетично оформленим.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні засади і зміст розвитку мовлення дітей раннього та дошкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку

Тема 1. Теоретико-методологічні основи спеціальної методики розвитку мовлення

Практичне заняття № 1

Теоретико-методологічні основи спеціальної методики розвитку мовлення (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Предмет, мета та завдання спеціальної методики розвитку мовлення.
2. Наукові основи спеціальної методики розвитку мовлення та її зв'язок з іншими науками.
3. Роль мови у психічному розвитку дитини.

II. Завдання до практичного заняття:

1. Підготувати тези статей за книгою
Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:
 - Красногорський М. І. «Вища нервова діяльність дитини» (С. 17–18);
 - Рубінштейн С. Л. «Мовлення. Мовлення і спілкування» (С. 22–26);

- Виготський Л. С. «Мислення і мовлення. Проблема і метод дослідження» (С. 27–28);
- Костюк Г. С. «Психологія розуміння» (С. 41–43);
- Леонтьєв О. О. «Поняття мовленнєвої діяльності» (С. 43–44); «Суспільні функції та функціональні еквіваленти мови як проблема мовленнєвої діяльності» (С. 44–45).

2. Ознайомитись із структурно-опорною схемою «Наукові засади теорії та методики розвитку мови» (С. 13) за книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.

Виконати запропоноване завдання.

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати таблицю «Міжпредметні зв'язки спеціальної методики розвитку мовлення».

2. Скласти список літератури (підручники, наукові статті та ін.), у якій розкрито відмінності між поняттями «мова» і «мовлення», «мова» і «мислення».

Тема 2. Система роботи з формування і розвитку мови дітей із ПМР

Практичне заняття № 2

Система роботи з формування і розвитку мови дітей із ПМР (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Закономірності розвитку мовлення в дітей.

2. Завдання спеціального навчання мови і мовлення дітей із ПМР.

3. Методичні принципи навчання мови і мовлення.

4. Основні засоби навчання мови та мовлення.

5. Методи і прийоми спеціального навчання дітей рідної мови і мовлення.

II. Завдання до практичного заняття:

1. Опрацювати розділ 6 «Становлення і розвиток мовлення дітей раннього віку» (С. 222–249) і розділ 7 «Розвиток мовлення дітей дошкільного віку» (С. 250–262) за книгою

Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш; за ред. А. М. Богущ. – 2-е вид. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 542 с.

2. Ознайомитись зі структурною блок-схемою «Періодизація мовленнєвого розвитку дитини» (за А. Марковою) (С. 14) за книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.

Дати відповіді на запропоновані питання.

3. Підготувати тези статті за книгою

Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богущ. Частина I та II. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Кольцова М. М. «У чому полягає зв'язок рухів пальців рук і мовлення» (С. 293–295).

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитись зі структурно-опорною схемою «Закономірності та принципи навчання дітей рідної мови» (за Л. Федоренко) (С. 18) за книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.

Виконати запропоноване завдання.

2. Підготувати тези статті за книгою

Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Богуш А. М. «Мовленнєва компетенція дошкільника як лінгводидактична проблема» (С. 239–246).

Змістовий модуль 2.

Спеціальна методика словникової роботи, формування граматичної будови мови і розвитку звукової культури мовлення

Тема 3. Спеціальна методика розвитку словника

Практичне заняття № 3

Спеціальна методика розвитку словника (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття та значення словникової роботи.
2. Особливості розвитку словника дітей дошкільного віку.
3. Завдання, принципи та зміст словникової роботи.

4. Напрямки логопедичної роботи з розвитку словника.

5. Методи та прийоми словникової роботи.

II. Завдання до практичного заняття:

1. За книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.:

– ознайомитись зі структурно-опорною схемою «Завдання словникової роботи у дошкільному навчальному закладі» (С. 202) і дати відповіді на запропоновані питання;

– розглянути основні види занять зі словникової роботи (С. 212) і підготувати відповідну таблицю (види занять, характеристика, періодичність проведення).

2. Підготувати тези статті за книгою

Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія.

Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Ляміна Г. М. «Словникова робота» (С. 519–527).

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати конспект наукової статті:

Степанова О. І. Особливості розвитку словника у дітей з порушенням мовлення / О. І. Степанова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2014. – Вип. 10. – С. 23–26.

2. Підібрати логопедичні ігри та вправи, спрямовані на збагачення й активізацію словникового запасу дітей.

Лабораторне заняття № 1

Спеціальна методика розвитку словника (2 год.)

I. План:

1. Аналіз підготовлених конспектів занять із розвитку словника дітей із ПМР.
2. Моделювання занять із розвитку словника дітей із ПМР за попередньо складеними конспектами.

II. Завдання до лабораторного заняття:

1. Скласти конспект заняття з розвитку словника дітей із ПМР (вікова група на вибір). Дібрати необхідний наочний матеріал.
2. Підготуватись до проведення заняття з розвитку словника дітей із ПМР (за обраною віковою групою) за попередньо складеним конспектом.

Тема 4. Спеціальна методика формування граматичної будови мови

Практичне заняття № 4

Спеціальна методика формування граматичної будови мови (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття граматики та її становлення у дітей дошкільного віку.
2. Завдання, шляхи та етапи формування граматичної будови мови.
3. Спеціальна методика формування способів словотворення.

II. Завдання до практичного заняття:

1. За книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для

студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.:

– ознайомитись зі структурною блок-схемою «Методи та прийоми формування граматичної правильності мовлення» (С. 248);

– розглянути основні види занять із формування граматичної правильності мовлення (С. 247) і підготувати відповідну таблицю (види занять, періодичність проведення, типи занять).

2. Скласти картотеку літератури з питань формування граматичної будови мови дітей дошкільного віку.

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези статті за книгою

Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Ушакова Т. М. «Про механізм дитячого словотворення» (С. 427–431).

2. Підібрати логопедичні ігри та вправи для корекції аграматизмів (на рівні словотвору).

Практичне заняття № 5

Спеціальна методика формування граматичної будови мови (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення.

2. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення.

II. Завдання до практичного заняття:

1. Підготувати тези статей за книгою

Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія.

Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Крутій К. Л. «Лінгвістичні ігри як засіб діагностування рівня сформованості граматично правильного мовлення у дошкільників» (С. 446–451); «Варіанти використання граматичних вправ для роботи з дітьми старшого дошкільного віку» (С. 452–460); «Врахування нейро-психологічних факторів у процесі подолання аграматизмів у мовленні дітей дошкільного віку» (С. 460–468).

2. Скласти структурно-опорну схему «Типові граматичні помилки».

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати конспект наукової статті:

Швалюк Т. М. Методика формування складнопідрядних елементарних речень у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення / Т. М. Швалюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2013. – Вип. 23. – С. 277–281.

2. Підібрати логопедичні ігри та вправи для корекції аграматизмів (на рівні морфології та синтаксису).

Лабораторне заняття № 2

Спеціальна методика формування граматичної будови мови (2 год.)

I. План:

1. Аналіз підготовлених конспектів занять із формування граматичної будови мови в дітей із ПМР.

2. Моделювання занять із формування граматичної будови мови в дітей із ПМР за попередньо складеними конспектами.

II. Завдання до лабораторного заняття:

1. Скласти конспект заняття із формування граматичної будови мови дітей із ПМР (вікова група на вибір). Дібрати необхідний наочний матеріал.

2. Підготуватись до проведення заняття із формування граматичної будови мови в дітей із ПМР (за обраною віковою групою) за попередньо складеним конспектом.

Тема 5. Спеціальна методика виховання звукової культури мовлення

Практичне заняття № 6

Спеціальна методика виховання звукової культури мовлення (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття звукової культури мовлення.

2. Формування звукової та звуко-складової сторони мовлення в онтогенезі.

3. Психолінгвістичні та онтогенетичні аспекти становлення інтонаційної сторони мовлення.

4. Спеціальна методика навчання звуковимови.

5. Спеціальна методика формування інтонаційної сторони мовлення.

II. Завдання до практичного заняття:

1. За книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-

модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.:

– ознайомитись із структурними блок-схемами «Загальні особливості звуковимови дітей дошкільного віку» (С. 260), «Недоліки звуковимови у дошкільників» (С. 261) і дати відповіді на запропоновані питання;

– розглянути основні види занять з виховання звукової культури мовлення (С. 267) і підготувати відповідну таблицю (типи занять, види занять).

2. Виписати чистомовки, швидкомовки, дидактичні, рухливі ігри, вправи пальчикової гімнастики на закріплення звуковимови у дітей.

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацювати два підрозділи з книги

Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – Київ : [б. в.], 2012. – 258 с.:

– «3.2. Специфіка використання наочності та мовленнєвого матеріалу у групі для дітей п'ятого року життя із ФФНМ» – описати види наочності, запропоновані для використання в корекційній роботі.

– «4.2. Ігри з кольором як засіб корекції ФФНМ у дітей п'ятого року життя» – розробити власні вправи за аналогом до представлених у книзі.

2. Підготувати тези статті за книгою

Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Жильцова О. Л. «Організація і зміст логопедичної роботи» (С. 596–605).

Лабораторне заняття № 3
Спеціальна методика виховання звукової культури
мовлення (2 год.)

I. План:

1. Аналіз підготовлених конспектів занять із виховання звукової культури мовлення в дітей із ПМР.

2. Моделювання занять із виховання звукової культури мовлення в дітей із ПМР за попередньо складеними конспектами.

II. Завдання до лабораторного заняття:

1. Скласти конспект заняття із виховання звукової культури мовлення дітей із ПМР (вікова група на вибір). Дібрати необхідний наочний матеріал.

2. Підготуватись до проведення заняття із виховання звукової культури мовлення в дітей із ПМР (за обраною віковою групою) за попередньо складеним конспектом.

Змістовий модуль 3.

**Спеціальна методика формування зв'язного мовлення,
художньо-мовленнєвої діяльності та навчання грамоти**

**Тема 6. Спеціальна методика розвитку зв'язного
мовлення**

Практичне заняття № 7

Спеціальна методика розвитку зв'язного мовлення
(2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття зв'язного мовлення.

2. Уміння та навички, необхідні для здійснення висловлювання.

3. Особливості розвитку зв'язного мовлення у дошкільному дитинстві.

4. Спеціальна методика формування діалогічного мовлення.

5. Завдання та зміст навчання монологічного мовлення.

II. Завдання до практичного заняття:

1. Підготувати тези статей за книгою

Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Баєв Д. Ф. «Психологія внутрішнього мовлення» (С. 31–33);

– Рубінштейн С. Л. «Розвиток зв'язного мовлення» (С. 308–310);

– Виготський Л. С. «Зміни функції мовлення у практичній діяльності» (С. 311–313);

– Леушина Г. М. «Розвиток зв'язного мовлення в дошкільників», «Загальні висновки» (С. 320–325);

– Ушакова О. С. «Розвиток зв'язного мовлення» (С. 386–391).

2. Ознайомитись із структурною блок-схемою «Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку» (С. 147) за книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.

Виконати запропоновані завдання.

3. Опрацювати § 5 «Прийоми навчання розповідання», § 6 «Спеціальна методика навчання описам», § 7 «Спеціальна методика навчання переказу художніх творів», § 8 «Спеціальна методика навчання розповіді за картиною», § 9 «Спеціальна методика навчання складання розповідей за серіями сюжетних картинок», § 10 «Спеціальна методика навчання творчого розповідання» (С. 182–231) за книгою

Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників): навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія) / І. С. Марченко. – 3-є вид. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 312 с.

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти зразок описової розповіді про іграшку за планом:

- а) назва іграшки;
- б) зовнішні ознаки та властивості;
- в) матеріал, з якого її виготовлено;
- г) функціональні властивості іграшки.

2. Записати по 10 варіантів мовленнєвих еталонів привітання, прощання, вибачення, прохання, відмови, погодження.

3. Підібрати логопедичні вправи для розвитку зв'язного мовлення дошкільників (діалогічного та монологічного).

Лабораторне заняття № 4 *Спеціальна методика розвитку зв'язного мовлення* (2 год.)

I. План:

1. Аналіз підготовлених конспектів занять із розвитку зв'язного мовлення дітей із ПМР.

2. Моделювання занять із розвитку зв'язного мовлення дітей із ПМР за попередньо складеними конспектами.

II. Завдання до лабораторного заняття:

1. Скласти конспект заняття з розвитку зв'язного мовлення дітей із ПМР (вікова група на вибір). Дібрати необхідний наочний матеріал.

2. Підготуватись до проведення заняття з розвитку зв'язного мовлення дітей із ПМР (за обраною віковою групою) за попередньо складеним конспектом.

Тема 7. Спеціальна методика роботи з художньою літературою

Практичне заняття № 8

Спеціальна методика роботи з художньою літературою (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Значення художньої літератури у формуванні особистості та мовленнєвому розвитку дитини.

2. Особливості сприймання художніх творів дітьми.

3. Спеціальна методика художнього читання та розповідання дітям.

4. Спеціальна методика заучування віршів.

5. Прийоми художнього читання та розповідання.

II. Завдання до практичного заняття:

1. За книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-

модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.:

– ознайомитись зі структурно-опорною схемою «Функції художньої літератури» (С. 279) і виконати запропоноване завдання;

– розглянути структурно-опорну таблицю «Завдання формування художньо-мовленнєвої компетенції у дітей дошкільного віку», таблицю «Типи занять з художньої літератури» (С. 281), структурно-опорну схему «Заняття з художньо-мовленнєвої діяльності» (провідна форма роботи з художньою літературою) (за А. Богуш) (С. 282).

2. Скласти конспект заняття на одну з тем:

- читання художнього твору;
- розповідання казки;
- бесіда про письменника;
- розігрування малих жанрів фольклору;
- етична бесіда.

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Охарактеризувати ключові напрями організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників (С. 8–10) за книгою

Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 304 с.

2. Підготувати анотації на дві-три дитячі книги за планом:

- а) назва книги, автор;
- б) короткий зміст;
- в) ілюстрації, види їх;

г) методичні прийоми роботи з книгою в кожній віковій групі.

3. Скласти логопедичну гру за сюжетом літературного твору.

Тема 8. Підготовка дітей до навчання грамоти

Практичне заняття № 9

Підготовка дітей до навчання грамоти (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Теоретичні основи навчання грамоти.
2. Завдання та зміст підготовки до навчання грамоти.
3. Спеціальна методика ознайомлення з поняттям «слово».
4. Методика навчання дітей читати.
5. Підготовка до навчання письма.

II. Завдання до практичного заняття:

1. Ознайомитись зі структурною блок-схемою «Методи навчання грамоти», структурно-опорною таблицею «Звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти К. Д. Ушинського» (С. 300–301) за книгою

Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.

Виконати запропоновані завдання.

2. Скласти конспект заняття на одну з тем:

- навчання звукового аналізу слів для середньої чи старшої груп;
- ознайомлення дітей з буквою.

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези статей за книгою
Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія.
Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних
навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та
II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:
 - Журова Л. Є. «Психологічні засади початкового
навчання читання» (С. 671–674);
 - Богуш А. М. «Підготовка руки дитини до письма»
(С. 694–704).
2. Підібрати логопедичні вправи для навчання
грамоти дошкільників.

Практичне заняття № 10

Підготовка дітей до навчання грамоти (2 год.)

Контрольні питання:

- I. Теоретична частина:
 1. Навчання грамоти за методом Марії Монтесорі.
 2. Методика раннього навчання дітей грамоти Глена Домана.
 3. Методика раннього навчання дітей читати в сім'ї Нікітіних.
 4. Методика раннього навчання дітей читати М. Зайцева.

II. Завдання до практичного заняття:

1. Підготувати тези статей за книгою
Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія.
Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних

навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.:

– Каноникін М. П. «Метод Монтесорі» (С. 678–684); «Метод Макіндер» (С. 684–688).

III. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати коротке реферативне повідомлення на тему «Зарубіжні методи навчання дітей дошкільного віку елементів грамоти».

2. Проаналізувати сучасні інноваційні методики раннього навчання дітей грамоти за книгою

Богуш А. Перші кроки грамоти: передшкільний вік : навчальний посібник / А. Богуш, Н. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 424 с.

Підготувати відповідну таблицю.

ІНДЗ

Виготовити дидактичний посібник для спеціального навчання мови дітей дошкільного віку і розробити методичні рекомендації щодо його використання.

ОФОРМЛЕННЯ КОНСПЕКТІВ ЗАНЯТЬ ІЗ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

У структурі конспекту заняття обов'язковими є такі компоненти:

- тема заняття;
- його категоріальні ознаки (комплексне, тематичне, інтегроване та ін.; за дидактичними цілями: викладення нового матеріалу; закріплення знань, умінь і навичок; систематизація та узагальнення пройденого матеріалу; комбіноване (засвоєння нового матеріалу, повторення пройденого і практичне його застосування); контрольне (перевірка засвоєння дітьми пройденого матеріалу));
- програмовий зміст (мета) заняття;
- матеріал до заняття (роздатковий, демонстраційний);
- попередня підготовка вихователя та дітей до заняття;
- хід заняття.

Щодо запису ходу заняття потрібно зауважити, що спільною для всіх випадків є вимога єдиного стилю викладу (вихователь пропонує... діти виконують... або запропонувати дітям.... пояснити дітям....), а також дотримання загальноприйнятої в дошкільній дидактиці структури занять (вступна частина, основна частина, заключна частина).

Під час формулювання мети заняття можна скористатися мовними штампами, які наведені нижче.

Дидактичні завдання:

- навчити, дати уявлення, ознайомити;
- поглибити, розширити знання;
- узагальнити і систематизувати знання;
- перевірити знання, вміння, навички;
- закріпити знання, вміння, навички і т. д.

Розвиваючі завдання:

- сприяти розвитку мислення (пам'яті, уяви,

творчості тощо);

– вчити уважно слухати...;

– активізувати...;

– розвивати комунікативні здібності, логічне мислення і т. д.

Виховні завдання:

– виховувати... інтерес, любов, повагу;

– виховувати самостійність, допитливість, доброзичливість;

– привчати до організованості і т. д.

У конспекті також необхідно зазначити вікову групу дітей, для якої підготовлене заняття.

Із фрагментами занять із розвитку мовлення можна ознайомитись за книгою

Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш ; за ред. А. М. Богущ. – 2-е вид. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 542 с.

Зокрема, варто опрацювати розділ «Форми навчання дітей рідної мови» (С. 191–207).

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет, мета і завдання спеціальної методики розвитку мовлення.
2. Наукові основи спеціальної методики розвитку мовлення та її зв'язок з іншими науками.
3. Роль мови у психічному розвитку дитини.
4. Закономірності розвитку мовлення в дітей.
5. Завдання спеціального навчання мови і мовлення дітей із ПМР.
6. Методичні принципи навчання мови і мовлення.
7. Основні засоби навчання мови та мовлення.
8. Методи і прийоми спеціального навчання дітей рідної мови і мовлення.
9. Поняття та значення словникової роботи.
10. Особливості розвитку словника дітей дошкільного віку.
11. Завдання, принципи та зміст словникової роботи.
12. Напрямки логопедичної роботи з розвитку словника.
13. Методи та прийоми словникової роботи.
14. Поняття граматики та її становлення в дітей дошкільного віку.
15. Завдання, шляхи та етапи формування граматичної будови мови.
16. Спеціальна методика формування способів словотворення.
17. Спеціальна методика формування морфологічної сторони мовлення.
18. Спеціальна методика формування синтаксичної сторони мовлення.
19. Поняття звукової культури мовлення. Формування звукової та звуко-складової сторони мовлення в онтогенезі.
20. Спеціальна методика навчання звуковимови.
21. Спеціальна методика формування інтонаційної сторони мовлення.

22. Поняття зв'язного мовлення.
23. Уміння та навички, необхідні для здійснення висловлювання.
24. Особливості розвитку зв'язного мовлення в дошкільному дитинстві.
25. Спеціальна методика формування діалогічного мовлення.
26. Завдання та зміст навчання монологічного мовлення.
27. Значення художньої літератури у формуванні особистості та мовленнєвому розвитку дитини. Особливості сприймання художніх творів дітьми.
28. Спеціальна методика художнього читання та розповідання дітям.
29. Спеціальна методика заучування віршів.
30. Прийоми художнього читання та розповідання.
31. Теоретичні основи навчання грамоти.
32. Завдання та зміст підготовки до навчання грамоти.
33. Сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.
34. Спеціальна методика ознайомлення з поняттям «слово».
35. Методика навчання дітей читати.
36. Підготовка до навчання письма.
37. Навчання грамоти за методом Марії Монтесорі.
38. Методика раннього навчання дітей грамоти Глена Домана.
39. Методика раннього навчання дітей читати в сім'ї Нікітіних.
40. Методика раннього навчання дітей читати М. Зайцева.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Авт. група : Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С ; під кер. Т. О. Піроженко. Київ, 2021. 38 с.
2. Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей : навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. – 384 с.
3. Белова О. Б. Спеціальна методика розвитку мовлення : навчально-методичний посібник / О. Б. Белова. – Кам'янець-Подільський : Медобори 2006, 2018. – 194 с.
4. Белова О. Б. Пропедевтика мовленнєвих порушень : навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський : Медобори 2006, 2017. – 140 с.
5. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш ; за ред. А. М. Богуш. – 2-е вид. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 542 с.
6. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш. – Харків : Вид-во «Ранок», 2011. – 176 с.
7. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний

- посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Упорядник А. М. Богуш. Частина I та II. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.
8. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник / І. С. Марченко. – 2-ге вид. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 288 с.
 9. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія) / І. С. Марченко. – 3-є вид. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 312 с.
 10. Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – Київ : Вища школа, 2002. – 439 с.

Додаткова

1. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 304 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 374 с.

3. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навчальний посібник / А. М. Богуш, Н. І. Луцан. – вид. 2-ге, доп. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 304 с.
4. Богуш А. Перші кроки грамоти: передшкільний вік : навчальний посібник / А. Богуш, Н. Маліновська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 424 с.
5. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку : підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, О. В. Саприкіна. – вид. 2-ге, доп. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 408 с.
6. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор ; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Київ : Либідь, 2001. – 224 с.
7. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник / Ю. О. Карпенко. – Київ : Академія, 2006. – 334 с.
8. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник / М. П. Кочерган. – 2-е вид. – Київ : Академія, 2005. – 367 с.
9. Кахаєва Л. Є. Мовленнєвий розвиток старших дошкільників / Л. Є. Кахаєва, Л. О. Кузнецова. – Харків : Вид. група «Освіта», 2014. – 143 с.
10. Логвінук С. Л. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників. – Харків : Вид. група «Освіта», 2012. – 191 с.
11. Логопедія. Підручник / за ред. М. К. Шеремет. – 2-е вид.– Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.

12. Логопсихологія : навч. посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. М. К. Шеремет. – Київ : Знання, 2010. – 293 с.
13. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку : науково-методичний посібник / Н. В. Манько. – Київ : КНТ, 2008 – 256 с.
14. Пахомова Н. Г. Нейропсихолінгвістика : навч. посіб. для студ. / Н. Г. Пахомова. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2013. – 268 с.
15. Пахомова Н. Г. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі : навчально-методичний посібник / Н. Г. Пахомова, М. К. Шеремет. – Київ : Знання, 2009. – 137 с.
16. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібцун. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 272 с.
17. Тарасун В. В. Логодидактика : навчальний посібник для вищих навч. закладів / В. В. Тарасун. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 348 с.
18. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: поради батькам / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – Київ : Літера ЛТД, 2006. – 128 с.
19. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Л. І. Трофименко. – 2013. – 108 с.
20. Шостак О. О. Педагогічні погляди Івана Франка на читання дітей у контексті спеціальної методики розвитку мовлення / О. О. Шостак // Science,

- innovations and education: problems and prospects : Proceedings of I International scientific and practical conference (August 18–20, 2021). – Tokyo, Japan : CPN Publishing Group, 2021. – P. 586–590.
21. Шостак О. Риторика в системі міждисциплінарних зв'язків лінгводидактики / О. Шостак // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 41. – Том 3. – С. 293–297.
 22. Шостак О. О. Розвиток мовлення дошкільників і молодших школярів із ЗНМ засобами художньої літератури / О. О. Шостак // Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі : матеріали міжнародної науково-практичної конференції : м. Львів, 10–11 вересня 2021 р. – Львів : ГО «Наукова філологічна організація “ЛОГОС”», 2021. – С. 54–56.
 23. Як навчити дитину правильно розмовляти: від народження до 5 років: поради батькам / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – Київ : Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Корекційні програми. Міністерство освіти і науки України : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi>
2. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України : <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
3. ЛОГО-АРТ: <http://www.logoped.in.ua/>
4. Логопедичний сайт (Логопедична школа Альони Король), де зібрані методичні поради, практичні

- рекомендації та весь комплекс необхідних матеріалів для розвитку мовлення дітей, попередження та подолання мовленнєвих порушень, а також підвищення результативності корекційно-розвивальної роботи : <http://logoclub.com.ua>
5. Електронна бібліотека Інституту модернізації змісту освіти : <https://lib.imzo.gov.ua/>
 6. Українська асоціація корекційних педагогів : <https://www.uasp.org.ua/>
 7. Каталог дидактичних ігор : http://logopedija.at.ua/load/didaktichni_igri/2
 8. Всеосвіта. Національна освітня спільнота: <https://vseosvita.ua/>
 9. Наукова бібліотека РДГУ : library.rshu.edu.ua
 10. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека : http://catalog.lib.rv.ua/cgi-bin/irbis64r_17/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&LNG=uk
 11. Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : <http://nbuv.gov.ua>

Навчально-методичне видання

**Методичні рекомендації до практичних, лабораторних
занять і виконання завдань для самостійної роботи з
дисципліни
«Спецметодика розвитку мовлення»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
(освітня програма «Спеціальна освіта. Логопедія»)

Укладачі:

Федорова Наталія Володимирівна,

Шостак Ольга Олександрівна

Підписано до друку: 2021 р.
Папір друк. 60×84. Формат 1/16
Умовних друкованих аркушів 0,7

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12